

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Директорат дошкільної, шкільної, позашкільної та інклюзивної освіти
пр. Перемоги, 10 м. Київ, 01135, тел.(044)481-47-58, факс (044)481-32-87, e-mail: dps@mon.gov.ua

Органам управління освітою
Зкладам післядипломної педагогічної
освіти

Органам місцевого самоврядування
(засновникам центрів професійного
розвитку педагогічних працівників)

Щодо відзначення Дня пам'яті захисників
України, які загинули в боротьбі за незалежність,
суверенітет і територіальну цілісність України

Відповідно до Указу Президента № 621/2019 від 23.08.2019 29 серпня
відзначається День пам'яті захисників України, які загинули в боротьбі за
незалежність, суверенітет і територіальну цілісність України.

Згідно з розпорядженням Кабінету Міністрів України від 9 червня 2021 р.
№ 614-р з метою гідного вшанування пам'яті військовослужбовців і учасників
добровольчих формувань, які загинули в боротьбі за незалежність, суверенітет і
територіальну цілісність України, увічнення їх героїзму, зміцнення
патріотичного духу в суспільстві рекомендуємо провести відповідні заходи в
навчальних закладах, в тому числі 1 вересня 2021 року.

Методичні та інформаційні матеріали до зазначеної дати будуть розміщені
на сайті Міністерства освіти і науки України.

Начальник Головного управління
загальної середньої та дошкільної освіти

Юрій КОНОНЕНКО

Євтушенко Р.І. 481 32 01

Сертифікат: 0084a03b001fcb9c000000047b3000f9e7d9e258
Підписувач: Кононенко Юрій Григорович
Дійсний: з 04.06.2020 07:10 по 04.06.2022 07:10
Цифрова позначка часу: 09.07.2021 11:04:34

Міністерство освіти і науки України

4.5/1992-21 від 09.07.2021

УКРАЇНСЬКИЙ ІНСТИТУТ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПАМ'ЯТІ

вул. Липська, 16, м. Київ, 01021, тел. (044) 253-15-63, факс (044) 254-05-85,

e-mail: uinp@memory.gov.ua, <https://uinp.gov.ua>, код ЄДРПОУ 39389301

від _____ № _____
на № _____ від _____

Міністерство освіти і науки України

Щороку 29 серпня в Україні відзначається День пам'яті захисників України, які загинули в боротьбі за незалежність, суверенітет і територіальну цілісність України. Цей день встановлено Указом Президента України від 23 серпня 2019 року № 621 для увічнення героїзму військовослужбовців і добровольців, котрі віддали життя за батьківщину, як нагадування про одну із найкривавіших подій війни на сході України – Іловайську трагедію.

Кабінет Міністрів України розпорядженням від 9 червня 2021 року № 614-р затвердив план заходів з відзначення у 2021 році Дня пам'яті захисників України, які загинули в боротьбі за незалежність, суверенітет і територіальну цілісність України. Ним передбачено проведення національно-патріотичних заходів у закладах освіти та культури, в місцях дислокації військових частин, вищих військових навчальних закладах, установах та організаціях із залученням їх особового складу та/або штатних працівників, ветеранів війни – учасників антитерористичної операції, заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі та стримування збройної агресії Російської Федерації у Донецькій та Луганській областях, осіб, які чинили опір незаконній окупації Автономної Республіки Крим та Севастополя. Також пропонується закладам освіти провести перший урок у 2021/2022 навчальному році із залученням ветеранів.

Український інститут національної пам'яті на виконання цього розпорядження розробив тематичні методичні й інформаційні матеріали з нагоди цієї жалобної дати. Надсилаємо їх для ознайомлення, використання у роботі, плануванні та підготовці тематичних виступів і звернень представників Міністерства освіти і науки України. Також просимо розмістити матеріали на офіційних сайтах, сприяти в їх розповсюдженні серед департаментів / управлінь освіти, закладів освіти, рекомендувавши послуговуватися ними під час підготовки та проведення першого уроку 2021/2022 навчальному році із залученням ветеранів.

Додаток: на 14 арк.

Голова

Антон Дробович

Г.Байкеніч (044) 290-25-88

Сертифікат 58E2D9E7F900307B040000009C702D00B2F97C00

Підписувач Дробович Антон Едуардович

Дійсний з 19.12.2019 0:00:00 по 19.12.2021 0:00:00

УКРАЇНСЬКИЙ ІНСТИТУТ
НАЦІОНАЛЬНОЇ ПАМ'ЯТІ

1745/2.3-06-21 від 14.07.2021

Український інститут національної пам'яті

Інформаційні матеріали

до Дня пам'яті захисників України, які загинули в боротьбі за незалежність, суверенітет і територіальну цілісність України

Щороку 29 серпня в Україні відзначається День пам'яті захисників України, які загинули в боротьбі за незалежність, суверенітет і територіальну цілісність України. Цей день встановлено Указом Президента України від 23 серпня 2019 року № 621 для увічнення героїзму військовослужбовців і добровольців, котрі віддали життя за батьківщину, як нагадування про одну із найкривавіших подій війни на сході України – Іловайську трагедію.

29 серпня 2014 року під час виходу сил АТО з оточення під Іловайськом російське керівництво порушило домовленості і ворожі збройні сили впритул розстріляли з важкого озброєння колони українських військових. Таке віроломне вбивство кваліфікується міжнародним гуманітарним правом як воєнний злочин. Тоді полягло 366 українських воїнів, 429 зазнали поранень,

Знаєте, 300 опинилися в полоні.

Сертифікат
58E2D9E7F900307B040000009C702D00B2F97C00

Підписувач Дробович Антон Едуардович

Дійсний з 19.12.2019 0:00:00 по 19.12.2021 0:00:00

УКРАЇНСЬКИЙ ІНСТИТУТ
НАЦІОНАЛЬНОЇ ПАМ'ЯТІ

1745/2.3-06-21 від 14.07.2021

Смертельний для наших захисників “зелений коридор” пролягав через поля із соняшниками. Саме під ними сотні українців поклали в боротьбі з ворогом свої життя на вівтар свободи, гинули в боротьбі за незалежність, суверенітет і територіальну цілісність України. Тож символом Дня пам’яті захисників України стала квітка соняха.

Кабінет Міністрів України розпорядженням від 9 червня 2021 року № 614-р затвердив план заходів з відзначення у 2021 році Дня пам’яті захисників України, які загинули в боротьбі за незалежність, суверенітет і територіальну цілісність України. Передбачено проведення національно-патріотичних заходів у закладах освіти та культури, в місцях дислокації військових частин, вищих військових навчальних закладах, установах та організаціях із залученням їх особового складу та/або штатних працівників, ветеранів війни – учасників антитерористичної операції, заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі та стримування збройної агресії Російської Федерації у Донецькій та Луганській областях, осіб, які чинили опір незаконній окупації Автономної Республіки Крим та Севастополя. Також пропонується закладам освіти провести перший урок у 2021/2022 навчальному році із залученням ветеранів.

Український інститут національної пам’яті розробив тематичні методичні та інформаційні матеріали з нагоди цієї жалобної дати, які пропонуємо використовувати в освітньому просторі.

1. *Історична довідка*
2. *Рекомендації до відзначення в закладах освіти Дня пам’яті захисників України, які загинули в боротьбі за незалежність, суверенітет і територіальну цілісність України із залученням ветеранів та учасників бойових дій*
3. *Діалоги про війну*
4. *Орієнтовний перелік тематичних матеріалів*

Ілюстрація: Нікіта Тітов

1. Історична довідка

Україна сьогодні переживає найбільше випробування в своїй новітній історії – збройну боротьбу за незалежність і територіальну цілісність проти російського агресора. У цій війні ми вже маємо

Сертифікат
58E2D9E7F900307B040000009C702D00B2F97C00
Підписувач Дробович Антон Едуардович
Дійсний з 19.12.2019 0:00:00 по 19.12.2021 0:00:00

УКРАЇНСЬКИЙ ІНСТИТУТ
НАЦІОНАЛЬНОЇ ПАМ’ЯТІ

1745/2.3-06-21 від 14.07.2021

тисячі поранених і загиблих мужніх оборонців. Вони стоять в одному ряду з поколіннями борців за волю і державну самостійність. Воїни Русі-України, лицарі Костянтина Острозького, козаки Петра Сагайдачного, Богдана Хмельницького та Івана Мазепи, воїни Армії Української Народної Республіки та Галицької армії Західно-Української Народної Республіки, Антигітлерівської коаліції часів Другої світової війни, Української Повстанської Армії мужньо здобували героїчні перемоги і віддавали свої життя за українську землю.

Український народ завжди з повагою ставився до своїх героїв, мав традицію поховання та увічнення полеглих. Віра і впевненість у тому, що у випадку загибелі на полі бою держава не забуде, а жертвність буде пошанована є дуже важливою складовою підняття морального духу військовослужбовців. Вшанування пам'яті борців і популяризація подвигів на державному рівні є вкрай необхідним завданням також і для формування національної ідентичності. У сучасній російсько-українській війні попри велику кількість втрат маємо і першу історичну перемогу – згуртовану націю, готову боротися за права і свободу. Вперше за довгі десятиліття Україна може опертись на широку підтримку громадян, бо захищати державу зголосились мешканці всіх, без винятку, регіонів нашої країни. Серед захисників Батьківщини, в тому числі серед полеглих воїнів, також є уродженці та мешканці тимчасово окупованих окремих районів Донецької, Луганської областей та Криму. Відтак, перед державою відкриваються унікальні можливості для консолідації громадян довкола ідеї збереження державності, примноження її сил, матеріальних та духовних багатств. Вагому роль в усвідомленні цього підростаючим поколінням відіграє школа.

Початок війни. У 1991 році Україна відновила незалежність. Однак Російська Федерація не відмовилася від спроб повернути контроль над Україною. Тиск посилювався з приходом до влади там колишнього співробітника репресивного органу КГБ Володимира Путіна.

21 листопада 2013 року в Києві зібрався Євромайдан. Ним розпочалась Революція Гідності з головною вимогою повернути Україну до європейського шляху розвитку і підписати Угоду про асоціацію з Європейським Союзом, від чого відмовився тодішній Президент України Віктор Янукович. Трагічною ціною протистояння на майдані стала Небесна Сотня – 107 загиблих героїв, різних за віком, статтю, освітою, з різних куточків України та з-за кордону. Наляканий Віктор Янукович втік до Росії, звідки закликав Володимира Путіна здійснити військове вторгнення в Україну для відновлення його влади.

Російська Федерація скористалася тимчасовим вакуумом влади в Україні та перейшла до активних агресивних дій з використанням так званих

“Дробовичків” (російських військовослужбовців без української історичної пам'яті)
Сертифікат
58E2D9E7F900307B040000009C702D00B2F97C00
Підписувач Дробович Антон Едуардович
Дійсний з 19.12.2019 0:00:00 по 19.12.2021 0:00:00

НАЦІОНАЛЬНИЙ ЦЕНТР
НАЦІОНАЛЬНОЇ ПАМ'ЯТІ

1745/2.3-06-21 від 14.07.2021

знаків, які масово використовувались для захоплення адміністративних будівель та військових частин в Криму). Сучасна російсько-українська війна розпочалась із захоплення Росією Кримського півострова у березні 2014 року. Це визнали і міжнародні суди, зокрема Європейський суд з прав людини підтвердив, що РФ встановила контроль над Кримом з 27 лютого 2014 р.

У березні–квітні 2014 року російські спецслужби та диверсанти почали розхитувати ситуацію і в південних і східних областях України, організовуючи антиукраїнські мітинги і спроби утворити незаконні квазідержавні утворення. У відповідь патріотичні українські сили чинили спротив масовими акціями з метою зберегти територіальну цілісність держави.

На початку квітня Росія приступила до реалізації плану “Новоросія” – почалося військове захоплення території східних областей України. Путін спрямував туди підконтрольних та озброєних ним бойовиків. Нова хвиля інспірованих російськими спецслужбами антиукраїнських протестів призвела до захоплення будівель адміністрацій і правоохоронних органів в Донецьку та Луганську. Місцеві українські патріоти протистояли антиконституційним діям злочинців, але вони були не озброєні та поступались в чисельності. Проросійські організації та угруповання влаштовували вуличні акції і заворушення під гаслами сепаратизму, невизнання легітимної влади України в регіоні, ненависті до прихильників України та всіх атрибутів українства (державні символи, українська мова, тощо).

Після проголошення так званих “народних республік” на Донеччину та Луганщину безперешкодно і масово прибували не тільки загони російських диверсантів, а й військова техніка зі зброєю. Проте план на повторення швидкого “кримського сценарію” дав збій. Боездатні частини Збройних сил України, Національної гвардії і добровольчі формування зламали намір агресора. Протягом літа 2014 року російські гібридні сили на сході України зазнавали значних втрат в особовому складі, озброєнні, військовій техніці. Але їх постійно посилювали новими найманцями, військовослужбовцями регулярних ЗС РФ. Розуміючи, що угруповання бойовиків досить швидко знищуються українськими військом, Москва вдалася до широкого використання артилерії зі своєї території. А згодом – до масованого введення регулярних формувань російської армії – без розпізнавальних знаків на військовій техніці та у відповідному обмундируванні. Це сталося 23–25 серпня, коли на територію Донецької та Луганської областей зайшли вісім батальйонних тактичних груп Збройних сил РФ. До наступу залучили 70 російських військових частин, зібраних з усієї федерації, які розпочали новий виток ескалації агресії РФ. Це спричинило значне зростання жертв серед

цивільних українських громадян.

Сертифікат

58E2D9E7F900307B040000009C702D00B2F97C00

Підписувач Дробович Антон Едуардович

Дійсний з 19.12.2019 0:00:00 по 19.12.2021 0:00:00

УКРАЇНСЬКИЙ ІНСТИТУТ
НАЦІОНАЛЬНОЇ ПАМ'ЯТІ

1745/2.3-06-21 від 14.07.2021

Бої за Іловайськ. Боротьба за важливий стратегічно важливе місто Донбасу – місто Іловайськ, тривала з початку серпня 2014 року паралельно зі штурмом Савур-Могили, Антрацита і Красного Луча (тепер – Хрустальний). Українським військовим майже вдалося оволодіти містом, ключовим для перерізання комунікацій бойовиків. Але у плани Москви не входило швидке завершення війни на Донбасі, тому вона кинула проти українців свої регулярні війська у значно більших масштабах, ніж раніше. За даними української розвідки, російські регулярні війська нараховували близько 4 тисяч солдатів та офіцерів у складі 4-х батальйонних тактичних груп, підкріплених підрозділами Сил спеціальних операцій РФ.

До 28 серпня 2014 року російські регулярні війська та бойовики оточили угруповання сил АТО (війська сектору “Б” та батальйони МВС України “Дніпро-1”, “Миротворець”, “Світязь”, “Херсон”, “Івано-Франківськ”, Нацгвардії “Донбас”). Українське командування розраховувало деблокувати їх за допомогою резервів сил АТО. Але призначені для цього підрозділи були укомплектовані переважно з нещодавно мобілізованих бійців без належної підготовки.

Після переговорів російське військово командування надало гарантії безпечного виходу українських сил з оточеного Іловайська. Рух двох колон розпочався 29 серпня. Однак росіяни порушили домовленості, розстрілявши колони на марші з засідок. Іловайськ став місцем наймасовіших втрат нашого війська під час сучасної війни на сході України. Унаслідок підступності росіян українська армія втратила загиблими 366 воїнів, 429 – отримали поранення, 158 зникли безвісти, 128 опинилися в полоні. Вторгнення російських військ та іловайська трагедія змусили українську сторону погодитися на умови перемир'я за крок до перемоги над окупантами. Тож 5 вересня було підписано Мінську тресторонню угоду (так званий Мінський протокол).

Героїчна оборона Донецького аеропорту. Бої за Донецький аеропорт (ДАП) стали зразком незламності українських воїнів. Вони тривали 242 дні – від 26 травня 2014 року по 22 січня 2015-го – і закінчилася після повної руйнації старого та нового терміналів.

Аеродроми мали стратегічне значення. Під час окупації Криму ними оперативно перекидалися війська з Росії. Після початку бойових дій на Донбасі українська армія серед першочергових заходів взяла під контроль ключові летовища: Краматорське, Маріупольське, Донецьке та Луганське. Крім того, ДАП розглядався як потенційний плацдарм для наступу сил АТО на Донецьк. Українські військові утримували старий та новий термінали. Проросійські сили систематично штурмували їх, внаслідок чого у грудні 2014 року значних

знав старий термінал.

Сертифікат

58E2D9E7F900307B04000009C702D00B2F97C00

Підписувач Дробович Антон Едуардович

Дійсний з 19.12.2019 0:00:00 по 19.12.2021 0:00:00

УКРАЇНСЬКИЙ ІНСТИТУТ
НАЦІОНАЛЬНОЇ ПАМ'ЯТІ

1745/2.3-06-21 від 14.07.2021

Кульмінацією боїв за ДАП став січень 2015 року. 13 січня упала диспетчерська вежа аеропорту, а 20-го числа окупанти здійснили кілька підривів бетонних перекриттів терміналу, внаслідок чого під завалами загинуло 58 бійців. 22 січня сили АТО відступили з аеропорту. За офіційними даними у боях за ДАП загинуло більше 200 українських військових. За різними підрахунками росіяни втратили до тисячі бойовиків, в тому числі найманців елітних частин ФСБ та ГРУ.

В обороні Донецького аеропорту брали участь спецпризначенці 3-го окремого полку, бійці 79-ої, 80-ої, 81-ої, 95-ої окремих аеромобільних, 93-ої та 72-ої окремих механізованих бригад, 1-ої окремої танкової бригади, 57-ої окремої мотопіхотної бригади, 91-го окремого полку, 90-го окремого аеромобільного та 74-го окремого розвідувального батальйонів, бійці полку “Дніпро-1”, Добровольчого українського корпусу (ДУК), батальйон ОУН та інші.

Восени 2014 року у мовний вжиток увійшов термін “кіборги”. Так росіяни назвали оборонців ДАП, опір яких вони не могли зламати попри шалені обстріли з танків, артилерії та перевагу в кількості особового складу. Те звитяжне протистояння стало символом незламності наших військових. Кіборги витримали. Не витримав бетон.

Бої за Дебальцівський плацдарм. Взимку 2015 року активні дії були зосереджені на Дебальцівському напрямку. Бої за Дебальцівський плацдарм – одна з найбільших військових операцій на Донбасі. З обох сторін у ній взяли участь тисячі бійців, сотні одиниць техніки й артилерії. Її найгостріша фаза тривала майже місяць – з 25 січня до 18 лютого 2015 року.

За даними Міноборони, у другій половині січня 2015 року російські окупанти кинули всі сили на розширення територій своїх квазідержавних утворень. Наступ планували одночасно по трьох напрямках: Щастя – Трьохізбенка на Луганщині, а також Дебальцеве та Маріуполь на Донеччині. Головним напрямком удару став саме так званий Дебальцівський виступ, який на кілька десятків кілометрів вклинювався між територіями самопроголошених “ДНР” та “ЛНР”. Активний наступ на околиці Дебальцевого окупанти почали 25 січня. Штурм проходив за безпосередньої участі кадрових російських військових – до восьми батальйонних тактичних груп та артилерійських дивізіонів збройних сил РФ.

27 січня бойовики атакували позиції сил АТО у місті Вуглегірськ, що на південний захід від Дебальцевого. Після запеклих боїв через чотири дні українські сили залишили місто. Сили АТО у складі бійців і техніки 30-ї бригади та батальйонів МВС, Нацгвардії імені Кульчицького та “Донбас”,

засяглися відбити місто, однак безуспішно.

Сертифікат

58E2D9E7F900307B040000009C702D00B2F97C00

Підписувач Дробович Антон Едуардович

Дійсний з 19.12.2019 0:00:00 по 19.12.2021 0:00:00

УКРАЇНСЬКИЙ ІНСТИТУТ
НАЦІОНАЛЬНОЇ ПАМ'ЯТІ

1745/2.3-06-21 від 14.07.2021

На початку лютого у районі Дебальцівського виступу було зосереджено 4,7 тисячі українських військових та 500 бійців МВС, Нацгвардії та СБУ. Їм протистояло близько 19 тисяч окупантів. Противник мав перевагу за всіма зразками важкого озброєння, зокрема у танках – у три рази, в артилерії – фактично в чотири рази. 7 лютого після безперестанних боїв наші частини залишили село Рідкодуб, а 9 лютого бойовики взяли під контроль село Логвинове, через яке проходить дорога з Дебальцевого на Артемівськ (нині – Бахмут). Саме по ній здійснювалося забезпечення сил АТО. Логвинове також намагалися відбити, зокрема силами 79-ї та 95-ї десантних бригад і Нацгвардії. На підступах до села відбулися танкові бої. Однак у підсумку село залишилося під контролем бойовиків. Саме у зв'язку з перекриттям дороги на Артемівськ в Логвиновому сепаратисти повідомили про повне оточення угруповання сил АТО в Дебальцевому. 12 лютого в столиці Білорусі було підписано угоду, відому як “Мінськ-2”.

Після встановлення умовного перемир'я окупанти перекинули під Дебальцеве додаткові сили з інших напрямків. Допомогати силам АТО на виступі ставало дедалі важче. За таких умов Антитерористичний Центр і Генеральний штаб вирішили до ранку 18 лютого вивести всі підрозділи з району. Враховуючи морози, планувалося виходити не лише автошляхами, а й польовими дорогами. Відведення військ проходило двома основними маршрутами невеликими колонами під прикриттям бойових броньованих машин та артилерії. Також був організований відволікаючий маршрут, де імітувався рух колон. У бойових умовах повний вихід з Дебальцевого тривав кілька діб. Комусь вдалося вийти на техніці, а деякі підрозділи (ЗСУ та МВС), втративши машини внаслідок засідок або ж бездоріжжя, виходили пішки.

Після завершення відходу сили АТО зайняли нову лінію оборони по світлодарській дузі. Бойовики намагалися атакувати нові позиції, втім, без особливого успіху. Загалом активні бої там продовжувалися до 21 лютого.

За даними Генерального Штабу Збройних Сил України за весь час оборони Дебальцівського виступу загинуло 136 та було поранено 331 українських військових (за підрахунками Книги пам'яті полеглих за Україну під час боїв з 25 січня до 18 лютого 2015 року загинуло 269 бійців).

Після боїв за Дебальцеве на Донбасі настало зниження активності бойових дій, а лінія фронту відтоді майже не змінювалася. У червні 2015 бойовики здійснили свій останній великий наступ, намагаючись заволодіти районним центром Мар'їнка. Завдяки злагодженим діям сил АТО, ця спроба була відбита із втратами для ворога.

Війна перейшла в стан позиційної боротьби. Але вона не зникла з території України та світу. Майже щодня на всій території України відбуваються

Сертифікат

58E2D9E7F900307B040000009C702D00B2F97C00

Підписувач Дробович Антон Едуардович

Дійсний з 19.12.2019 0:00:00 по 19.12.2021 0:00:00

Український інститут
НАЦІОНАЛЬНОЇ ПАМ'ЯТІ

1745/2.3-06-21 від 14.07.2021

фіксуються артилерійські обстріли та стрілецький вогонь. Гинуть та отримують поранення українські воїни. За даними Книги пам'яті полеглих за Україну, на квітень 2021 року в зоні проведення АТО/ООС загинуло 4400 осіб.

2. Рекомендації до відзначення в закладах освіти Дня пам'яті захисників України, які загинули в боротьбі за незалежність, суверенітет і територіальну цілісність України із залученням ветеранів та учасників бойових дій

З метою гідного пошанування героїзму і самопожертви воїнів, полеглих за суверенітет і територіальну цілісність України, прояву уваги та дбайливого ставлення до родин загиблих, формування активної громадянської позиції школярів пропонуємо присвятити перший у 2021/2022 навчальному році урок Дню пам'яті захисників України, які загинули в боротьбі за незалежність, суверенітет і територіальну цілісність України.

Крім того, упродовж навчального року рекомендуємо для підвищення рівня обізнаності школярів про героїзм сучасних захисників України передбачити такі заходи:

- ❖ включити до навчально-виховних планів проведення окремих занять про подвиги українських воїнів у боротьбі за незалежність, наприклад, до Дня захисників України, Дня Збройних сил України, Дня Соборності та інших;
- ❖ включати тематику боротьби за незалежність України у 2014–2021 роках в конкурси творчих робіт;
- ❖ якщо на будівлі закладу освіти є меморіальна дошка, присвячена загиблим воїнам, запровадити церемоніал покладання квітів та виховних заходів за участі захисників України, адміністрації закладу, учнів, батьків, громадських активістів тощо;
- ❖ забезпечити гідний інформаційно-комунікаційний супровід усіх заходів, присвячених Дню пам'яті захисників України, через висвітлення подій на офіційних веб-сторінках закладів освіти.
- ❖ по можливості створити шкільні експозиції, фотовиставки (оновити наявні), присвячені боротьбі з російською агресією на сході України, приділивши окрему увагу загиблим землякам, випускникам, які відзначилися бойовими подвигами та героїчними вчинками. Розглянути можливість розміщення в експозиції елементів військових одностроїв, спорядження, особистих речей бійців.

Сертифікат
58E2D9E7F900307B04000009C702D00B2F97C00
Підписувач Дробович Антон Едуардович
Дійсний з 19.12.2019 0:00:00 по 19.12.2021 0:00:00

УКРАЇНСЬКИЙ ІНСТИТУТ
НАЦІОНАЛЬНОЇ ПАМ'ЯТІ

1745/2.3-06-21 від 14.07.2021

Для підвищення рівня інформативності й емоційності заходів, присвячених захисникам України, які загинули в боротьбі за незалежність, суверенітет і територіальну цілісність України, доцільно залучити ветеранів сучасної російсько-української війни, учасників бойових дій. Це дасть можливість “олюднити” історію, представити погляд на “великі” події сучасників через невимушену бесіду з ними. Учнів така форма може заохотити до вивченням історії, бо представляє історичний матеріал у всьому розмаїтті, у діалозі з історичними подіями.

Розмова учнів із ветеранами допоможе хлопцям і дівчатам:

- ❖ детальніше ознайомитися з темою, побачити її регіональний і людський вимір, зовнішні та внутрішні умови й обставини події;
- ❖ з’ясувати внутрішні мотиви військовослужбовців і добровольців до захисту Батьківщини;
- ❖ на прикладах героїзму розвинути емоційний інтелект і критичне мислення, ключові та предметні компетентності;
- ❖ зрозуміти різницю між колективною й індивідуальною пам’яттю.

Можливі форми роботи з ветеранами:

- ❖ діалог про побратимів;
- ❖ екскурсія в музей із коментуванням або бесідою біля експонатів;
- ❖ зустріч з учасником бойових дій “Жива історія”;
- ❖ майстер-клас із виготовлення сувенірів-оберегів і передачею їх військовослужбовцям;
- ❖ екскурсія територією військової частини чи її музеєм, у разі наявності в населеному пункті;
- ❖ перегляд документальних фільмів з обговоренням;
- ❖ відвідування місць пам’яті, присвячених захисникам України різних поколінь і відверта розмова біля них;
- ❖ залучення ветеранів до предметних тижнів, конкурсів, семінарів, толок тощо;
- ❖ залучення учнів до волонтерських ініціатив;
- ❖ створення шкільної групи “Зателефонуй воїну” для підтримки випускників школи або земляків–учасників заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі та стримування збройної агресії Російської Федерації у Донецькій та Луганській областях;
- ❖ онлайн-гутірка “Герої не вмирають”;
- ❖ дискусійна платформа “Військова звитяга”.

Рекомендації щодо організації зустрічі “Жива історія”. Розташуйте

Сертифікат
58E2D9E7F900307B040000009C702D00B2F97C00
Підписувач Дробович Антон Едуардович
Дійсний з 19.12.2019 0:00:00 по 19.12.2021 0:00:00

Український інститут
національної пам’яті

1745/2.3-06-21 від 14.07.2021

бачити гостя і мали змогу вільно спілкуватися з ним (наприклад, колом, півколом). Перш ніж учні розпочнуть спілкування з ним, наголосіть, що діалог із учасником подій олюднює історію, робить її живою. Зрештою, це унікальна можливість відчутти погляд на подію її учасника.

Попросіть учнів бути відкритими, спілкуватися невимушено, адже важливо створити атмосферу довіри. Після цього представте гостя і надайте йому слово. Після того, як ветеран у загальних рисах розповів про себе – звідки він родом, чим займався до війни, який позивний мав, поговоріть із ним про участь в АТО/ООС.

Орієнтовний опитувальник:

1. Як саме ви потрапили на фронт і що надихнуло взяти до рук зброю?
2. Де саме Ви служили? Що робили у війську в добровольчому підрозділі?
3. Як Ваша сім'я ставиться до російсько-української війни та до того, що Ви були в зоні бойових дій?
4. Що Вам найбільше запам'яталося? Який спогад про АТО/ООС є найсильнішим?
5. Чи змінилося Ваше ставлення до війни на момент участі і тепер?
6. Як Ви охарактеризували б побут і матеріальне забезпечення армії (одяг, продукти харчування тощо) на початок участі в АТО/ООС і нині?
7. Що можете сказати про озброєння української армії?
8. Чи були Ви учасником або свідком героїчного вчинку? Що, на Вашу думку, є героїзмом на війні?
9. Чи відомі Вам факти застосування противником забороненої зброї?
10. Чи стикалися Ви з фактами масових вбивств, незаконних ув'язнень, викрадень людей?
11. Як місцеве населення в зоні АТО/ООС ставиться до української армії? Кого воно підтримує?
12. Що (або хто) Вас найбільше підтримувало в АТО/ООС?
13. Чи змінилися Ви під час війни (звички, поведінка, ставлення до життя, сім'ї, Вашого оточення)?
14. Ви часто згадуєте, думаєте про час, проведений в АТО/ООС?
15. Як би Ви хотіли, щоб майбутні покоління пам'ятали цю війну, які мають бути пам'ятники її учасникам?
16. Ви підтримуєте зв'язок зі своїми побратимами по зброї? Як склались їхні життя?

Потім попросіть учнів поставити їхні питання ветеранові, надаючи їм слово по чергово, але обов'язково після відповіді гостя. Репліки учнів можуть починатися зі слів: “Ви говорили про...”, “Ви пригадували...”, “Уточніть, будь

До **Українського інституту національної пам'яті**
Сертифікат
58E2D9E7F900307B040000009C702D00B2F97C00
Підписувач **Дробович Антон Едуардович**
Дійсний з 19.12.2019 0:00:00 по 19.12.2021 0:00:00

1745/2.3-06-21 від 14.07.2021

Зверніть увагу школярів, що вони мають бути максимально ввічливими й уважними, не переривали оповідання ветерана. По завершенню розмови не забудьте подякувати ветеранові.

Радимо також після зустрічі попросити учнів обмінятися думками й емоціями від того, що почули і побачили за принципом роджеріанської групи – кожний учасник кількома словами (до 5) має чітко описати лише емоції або свій стан (наприклад, я розчулений/а, вражений/а, роздратований/а, гордий/а, здивований/а, напружений/а; мені щемно, смішно, хочеться плакати, страшно, спокійно і т.д.). Така вправа сприятиме розвитку емоційного інтелекту учнів, допоможе їм навчитися визначати та контролювати власні емоції та переживання.

3. Діалоги про війну

З метою вшанування мужності та героїзму захисників незалежності і територіальної цілісності України, військових традицій і звитяг Українського народу, сприяння подальшому зміцненню патріотичного духу школярів Український інститут національної пам'яті за ініціативи Міністерства культури та інформаційної політики України підготував освітній проєкт “Діалоги про війну”. Це – три відеорозмови учениці із ветеранами сучасної російсько-української війни “Що таке війна?”, “Чому Росія прагне захопити Україну?” та “Що таке сучасна російсько-українська війна?”, а також методичні рекомендації. У них ви знайдете три тематичні матриці (мануала) до заняття з можливими варіаціями завдань щодо опрацювання відео. Методичні рекомендації складаються з таких розділів: мета проведення уроку або позакласного заходу, ключові повідомлення, словничок, рекомендовані форми проведення уроку / заходу, практичний блок (методи і прийоми опрацювання відео ресурсів в освітньому просторі), переліки питань для підсумкового обговорення та домашнє завдання.

Ці матеріали допоможуть організувати перший урок у 2021/2022 навчальному році, присвячений Дню пам'яті захисників України, які загинули в боротьбі за незалежність, суверенітет і територіальну цілісність України. Крім того, “Діалоги про війну” можна використовувати під час опанування тем з історії України, які стосуються війни, підготовки до ЗНО, організації інших позакласних заходів.

Проєкт “Діалоги про війну” розрахований для вчителів історії та учнів середньої та старшої школи.

Мета уроку/заходу з використанням першого відео “Що таке війна?” -

Середнє розуміння учнями середньої школи явища війни та обізнаності про
Сертифікат
58E2D9E7F900307B040000009C702D00B2F97C00
Підписувач Дробович Антон Едуардович
Дійсний з 19.12.2019 0:00:00 по 19.12.2021 0:00:00

НАЦІОНАЛЬНОЇ ПАМ'ЯТІ

1745/2.3-06-21 від 14.07.2021

її причини, види і мотиви, розширення уявлень про міжнародні заходи щодо правил і звичаїв ведення воєн і захисту жертв, формування загальнолюдських і національних демократичних цінностей, зокрема толерантності, патріотизму, активної громадянської позиції, готовності захищати Батьківщину.

Рекомендовані форми проведення уроку / заходу

- Дискусійний майданчик “Світ без війни”
- Відео-урок з обговоренням
- Аукціон ідей “Толерантність – це я”
- Відкритий мікрофон
- Урок демократії “Право на життя”
- Створення кейсу “Війна моїми очима”.

Мета уроку/заходу з використанням другого відео “Чому Росія прагне захопити Україну?” - ознайомлення учнів із поняттями “стереотипи” й “упередження”, формування вміння розрізняти їх позитивну та негативну роль в житті суспільства, формування розуміння поняття “менталітет” і вміння визначати головні ментальні риси українця, виявляти особливості сприйняття України та українців представниками інших культур і самими українцями, розширення обізнаності про історичну закоріненість сучасної російсько-української війни, розвиток критичного мислення.

Рекомендовані форми проведення уроку / заходу:

- Відео-урок з обговоренням
- Урок з елементами історичної реконструкції
- Круглий стіл (семінар) з питань історії українського війська
- Літературна майстерня / усний журнал
- Демократична студія “Портрет українця”
- Урок-дискусія “Зніміть свої окуляри”

Мета уроку/заходу з використанням третього відео “Що таке сучасна російсько-українська війна?” - ознайомлення учнів із передумовами й особливостями сучасної російсько-української війни, методами її ведення; наголошення на патріотизмі та мужності наших військових – захисників суверенітету та територіальної цілісності України; формування та розвиток мотивації до готовності захищати державу в лавах Збройних Сил України та інших військових формувань; виховання української молоді в дусі військових традицій Українського народу.

Рекомендовані форми проведення уроку / заходу:

- Екскурсії до місць пам’яті, пов’язаних із військовою звитягою

народу

Сертифікат

58E2D9E7F900307B040000009C702D00B2F97C00

Підписувач Дробович Антон Едуардович

Дійсний з 19.12.2019 0:00:00 по 19.12.2021 0:00:00

УКРАЇНСЬКИЙ ІНСТИТУТ
НАЦІОНАЛЬНОЇ ПАМ’ЯТІ

1745/2.3-06-21 від 14.07.2021

- Урок-презентація “Що я можу зробити для захисту України”
- Відео-урок з обговоренням
- Конкурс плакатів “Героям слава!”
- Спортивні змагання “Естафета звитяги”
- Зустріч із ветеранами “Жива історія”
- Краєзнавчий проєкт “Місця пам’яті”

4. Перелік тематичних матеріалів

Для ефективної організації заходів у закладах освіти, присвячених Дню пам’яті захисників України, які загинули в боротьбі за незалежність, суверенітет і територіальну цілісність України, рекомендуємо скористатись виставковими і довідковими матеріалами Українського інституту національної пам’яті:

- виставка “Героїчна оборона Донецького аеропорту (2014-2015)”, де на 9 банерах представлено близько 50 фотографій, зроблених “кіборгом” Русланом Боровиком, а також цитати-спогади захисника аеропорту Дмитра Вербича, що увійшли до його нової книжки “Точка неповернення”. Кожен фотостенд виставки показує перебування “кіборгів” у ДАПу з різних боків: умови, в яких знаходилися наші воїни, їхній побут та дозвілля, аеропорт зсередини, позиції, понівечені російськими солдатами будинки місцевих жителів, моменти відчаю і радості, а також обличчя тих, хто боронив свою землю;
- виставка “Вертаємо своє”, яка представляє 42 фотографії про хронологію подій визволення Маріуполя, Слов’янська, Краматорська, Сєверодонецька, Лисичанська і ще десятка населених пунктів;
- фотовиставка “Вертаємо своє”, де використано 16 фотографій кореспондентів Укрінформу. Світлини розповідають про життя п’яти міст сходу України – Маріуполя, Слов’янська, Краматорська, Бахмута, Мар’їнки, звільнених у 2014 році українськими військовими від окупації російськими найманцями;
- інформаційні матеріали до 5-річчя від початку збройної агресії Російської Федерації проти України, які містять такі розділи: Історичний контекст війни, Ключові повідомлення, Хронологія початку російсько-української війни, Нормативно-правові акти України стосовно збройної агресії РФ, Міжнародні правові акти, ухвалені у відповідь на російську агресію проти України, Термінологічний словник, Вживайте правильно, Спогади учасників російсько-української війни, Тематичні видання Українського інституту національної пам’яті;

Сертифікат
 58E2D9E7F900307B040000009C702D00B2F97C00
 Підписувач Дробович Антон Едуардович
 Дійсний з 19.12.2019 0:00:00 по 19.12.2021 0:00:00

УКРАЇНСЬКИЙ ІНСТИТУТ
 НАЦІОНАЛЬНОЇ ПАМ’ЯТІ

1745/2.3-06-21 від 14.07.2021

- інформаційні матеріали до 5-річчя звільнення від російської окупації міст східної України “Вертаємо своє” про повернення територій, людей і свободи на наші землі і про те, що український прапор має майорити над кожним українським населеним пунктом. Матеріали складаються із вступних зауваг; ключових повідомлень; тлумачення гасла “Вертаємо своє”; тайм-лайна війни; хроніки звільнення міст; карти звільнення міст сходу; спогадів учасників подій; переліку загиблих Героїв;
- “2014: початок російсько-української війни” (брошура) – спроба дати лаконічні й комплексні відповіді на питання, яку подію можна вважати точкою відліку для початку конфліктів народів? Як саме Росія вела експансію і захоплення українських земель? Які особливості сучасної війни та форми її ведення? Брошура може стати настільною книгою для тих, хто прагне дізнатися про історичний контекст і передумови російської агресії 2014 року і хронологію початку російсько-української війни, від окупації Криму до підписання так званого “Мінську-1”.
- матеріали “Російсько-українська війна”, в яких зібрано інформацію про всі проекти Інституту на цю тему, зокрема, “Усна історія АТО”, матеріали соціальної реклами в якості для друку, відеоролик “Вертаємо своє” (<https://www.youtube.com/watch?v=myAA3h7IoMs>).

Пропонуємо також перелік інших матеріалів, які стануть у пригоді при підготовці заходів до Дня пам’яті захисників України, які загинули в боротьбі за незалежність, суверенітет і територіальну цілісність України:

- Інформаційні матеріали до Дня пам’яті захисників України, які загинули в боротьбі за незалежність, суверенітет і територіальну цілісність України (Міністерство у справах ветеранів України)
- Біла книга антитерористичної операції на сході України (2014-1016)
- 7 років збройної агресії Росії проти України. Інфографіка (Міністерство закордонних справ України)
- Указ Президента України від 23 серпня 2019 року № 621 “Про День пам’яті захисників України, які загинули в боротьбі за незалежність, суверенітет і територіальну цілісність України”
- Правила ведення мовлення на теле- і радіоканалах у дні трауру (скорботи, жалоби) та дні пам’яті, затверджені рішенням Національної ради від 23 серпня 2015 року № 1146
- 10 фактів про збройну агресію Росії проти України (Міністерство закордонних справ України, 2019)

Сертифікат
58E2D9E7F900307B040000009C702D00B2F97C00
Підписувач Дробович Антон Едуардович
Дійсний з 19.12.2019 0:00:00 по 19.12.2021 0:00:00

УКРАЇНСЬКИЙ ІНСТИТУТ
НАЦІОНАЛЬНОЇ ПАМ’ЯТІ

1745/2.3-06-21 від 14.07.2021

- Аналіз бойових дій в районі Іловайська після вторгнення російських військ 24-29 серпня 2014 року (Міністерство оборони України, 2015)

Над матеріалами працювали співробітники Українського інституту національної пам'яті:

Володимир Тиліщак, Олена Охрімчук, Ганна Байкеніч, Роман Кулик,
Антон Дробович

Сертифікат
58E2D9E7F900307B040000009C702D00B2F97C00
Підписувач Дробович Антон Едуардович
Дійсний з 19.12.2019 0:00:00 по 19.12.2021 0:00:00

УКРАЇНСЬКИЙ ІНСТИТУТ
НАЦІОНАЛЬНОЇ ПАМ'ЯТІ

1745/2.3-06-21 від 14.07.2021